

Suuline küsitlus nõuande kasutamisest ning vajadusest põllumajandustootjate hulgas.

Riikliku nõuandeprogrammi ja Maailmapanga põllumajandusprojekti raames on põllumajanduslikku nõuannet subsideeritud alates 1996. aastast. On oluline, et põllumajandustootjad oleks ise huvitatud heast ja kvaliteetsest nõuandest ning vajaliku teabe hankimisest.

Objektiivse ülevaate saamiseks nõuandesüsteemis toimuvast ja talunike tegelikest vajadustest korraldatakse mitmesuguseid küsitlusi ja uuringuid. Alates 1997. aastast läbi viidud iga-aastased kirjalikud küsitlused kajastavad nende põllumajandustootjate arvamusi ja ettepanekuid, kes on senini nõuannet kasutanud.

Kavandatava töö eesmärgiks oli saada:

1. objektiivne ülevaade olukorrast, nõuande ja informatsiooni kasutusest ning vajadusest;
2. nõuandeteenistuse arendamiseks vajaliku tagasisidet;
3. andmeid infoleviku parandamiseks;
4. andmeid võrdluseks varem teostatud küsitlustega.

Küsitluse viis läbi Eesti Konjukturiinstituut 2000. aasta oktoobris-novembris suulise individuaalintervjuu korras ning küsitles kokku 607 põllumajandustootjat.

Põllumajandustootjale vajalikud nõuandevaldkonnad haakuvad otseselt olulisemate traditsiooniliste maaelu tegevusvaldkondadega (piimatootmine, teraviljakasvatus, veisekasvatus, söödakultuuride kasvatus, metsandus) ja viimastel aastatel aktiivsemalt hoogustunud tegevusaladega (marjakasvatus, köögiviljakasvatus, õlikultuuride kasvatus). Senini kasutatud infost ja nõuannetest üle poole puudutab põllumajandustootmise valdkonda (58%), neljandik raamatupidamise, viiendik ökonoomika ja väga tühine osa turustamise valdkonda.

Teabevaldkonnad, millest põllumajandustootjad küsitluse alusel puudust tundsid, puudutavad eelkõige põllumajandustootmist, turustamist ja riigi põllumajanduspoliitikat. Seejuures tunti enam puudust kokkuostuhindade, erinevate toetusprogrammide ja otsetoetuste kohta ning tootmise valdkonnas agrotehnika kohta.

Erinevate infoallikate kasutatavus ja tootjate eelistused. Suurem osa infost on senini hangitud massiteabekanalite vahendusel (ajakirjandus, televisioon, raadio). Teine suurem osa infoallikatest jaotus peaaegu võrdselt nõustajate, seminaride-infopäevade ja erialatrükiste vahel. Küllaltki oluline osa infost saadi ka taluliitudest ja teistelt tootjatelt. Praegu veel madala kasutatavusega, kuid perspektiivikas infokanal, arvestades põllumajandustootjate kiiret arvutiseerimisprotsessi, on internet.

Põllumajandustootjate eelistused vajaliku info ja nõuannete saamiseks olenevad mõnevõrra valdkonnast (tootmine, ökonoomika jne), kuid eelistatumaks peeti info saamist kõigis valdkondades siiski trükitud kujul. Sealjuures konsulentide ja seminaride

kaudu saadavat infot sooviti enam tootmise, raamatupidamise ja ökonomika valdkonnas. Interneti osakaal soovitatavatest infokanalitest on suurem turu- ja turustamise ning põllumajanduspoliitika (Eesti, Euroopa Liit) kohta käiva teabe hankimisel.

Erinevate nõustamisteenuste kasutamine. Individuaalnõuande teenuseid kasutas küsitletutest 61% tootjaid, kes olid viimase nelja aasta jooksul erinevaid nõustamisteenuseid kasutanud ning etteantud tingimus (50% valimist peab olema nõuannet kasutanud) ületati teiste nõustajate kasutamise arvel. Nõustamisteenuste kasutamine oleneb mõnevõrra põllumajandusettevõtte käibest, põllumajandushariduse omamisest ja põllumajanduses töötamise staažist.

Erinevatest nõustajatest on üle poole küsitletutest kasutanud atesteeritud erakonsulentide teenuseid ja kolmandik taluliidu konsulente. Tööstuse ja ettevõtlusnõustajate abi kasutamise osatähtsus on keskmiselt väike, kuid neid nõustajaid kasutavad enam suuremad kollektiivse ettevõtlusvormiga põllumajandusettevõtted. Nendes ettevõtetes on oma erialaspetsialistid olemas ning nõustamist vajatakse enam tööstuse ja ettevõtlusnõustajalt. Kuivõrd põllumajandustootjatest on suures ülekaalus väiksema käibega ettevõtted, kes kasutavad enam atesteeritud erakonsulente ja taluliidu nõustajaid, siis kujuneb ka nende nõustajate kasutamise keskmine struktuur kõrgemaks.

Põllumajandustootjad kasutasid peamiselt ühe nõustaja nõustamist (89% nõustamist kasutanutest, vähemal määral mitme nõustaja kompleksnõuannet (11%).

Pooltel nõustamisteenust kasutanutest on nõustaja(te)ga aastaid kestnud koostöö, kolmandikul esmakordne ja viiendikul teistkordne.

Grupinõuandeid kasutas 71% põllumajandustootjatest. Aktiivsemalt külasvati piimakarja- ja teraviljakasvatuse ning raamatupidamisalaseid infopäevi.

Rahulolu nõustamisteenuste kvaliteediga. Nõustajatelt saadud nõuandega jäi valdav enamus nõustamisteenuseid kasutanutest rahule ning kõrgelt hinnati ka kõiki erinevaid nõustajatele esitatavaid nõudmisi. Sealjuures hinnati paremini atesteeritud konsulente ning tööstuse ja ettevõtlusnõustajaid. Erinevatest nõustajatele esitatavatest nõudmistest hinnati madalamalt situatsioonialüüsi teostamist ja soovitude rakendatavust, kõrgemalt suhtlemisoskust ja erialaseid teadmisi.

Nõuannetest olid kaks kolmandikku rakendatavad, $\frac{1}{4}$ osaliselt rakendatavad ning ainult 3% nendest polnud rakendatavad. Enamusel juhtudel ei olenenud nõuande osaline või täielik mitterakendatavus nõustamise kvaliteedist.

Koostööd viimase nõustajaga soovitakse enamal juhul jätkata (84%). Edasist koostööd ei soovita jätkata peamiselt seetõttu, et probleem sai lahendatud (41% koostöö jätkamist mittesoovinutest) ning ainult kümnendikule on põhjuseks rahulolematuus nõustaja kvaliteediga.

Nõustamislepingu keskmine kestvus ulatus 17,5 tunnini ning lepingu ajaliskestvust hindas valdav enamus nõustamisteenust kasutanuid (93%) piisavaks.

Nõustamisteenuse eest maksti keskmiselt 20,5% selle maksumusest ning enamus (81%) hindas seda parajaks. Nõuandeteenuse omafinantseerimise taseme tõusu puhul väheneks nõustamisteenuste kasutamine 50%-lise isetasustamise korral umbes 40% ja 100%-lise isetasustamise korral 60%.

Grupinõuannete külastatavust on piiranud peamiselt ebasobiv aeg, veidi vähem ebasobiv toimumise koht ja info puudumine nende kohta.

Teadlikkus nõustamisteenuste korraldusest ja hinnang nõuandeteenuste korraldusele. Olenevalt erinevatest nõustamisteenustest on nendest teadlikud 1/3-3/4 põllumajandustootjatest. Parem ülevaade on individuaal-, grupi- ja massinõuande kasutamisest ning toetustest ning taluliidu nõuandekorraldusest. Maainfokeskuste teenustest ja tööstuse nõustajate kasutamisest on teadlikud kolmandik põllumajandustootjatest.

Senini nõustamist mittekasutanud ettevõttest 13%-l puudus nõustaja leidmiseks informatsioon (kolmandik pole seda vajanud ja kolmandikul puudus raha) ning riikliku toetuse kasutamise võimalusest nõuandeteenistuse kasutamisel ei teadnud kaks viiendikku nõustamisteenust mittekasutanutest.

Keskmiseks hindeks anti nõustamisteenuste korraldusele 3,35, kõrgeim hinne (3,46) anti pakutava nõuande tootja vajaduste vastavusele ja madalaim (3,21) nõustajate ja nõuandeteenuse kohta käivale infole-reklaamile.

Infovajadus ja nõuandeteenuste kasutamine lähiaastatel. Põllumajandustootjatest pooled plaanivad oma tootmistegevust lähiaastatel aktiivselt edasi arendada ja kolmandik püüab säilitada tootmise praegusel tasemel. Uusi tootmisvaldkondi planeerib 27% ettevõtetest, sealjuures enamus nendest plaanib oma tootmist uute tegevusaladega laiendada.

Arvestades eelpool nimetatut, suureneb ka nõudlus nõustamisteenuste kasutamiseks ja info hankimiseks. Infokanalitest on lähiaastatel võrdselt olulised ja kõrge kasutustasemega infolehed-ajakirjad, erialane kirjandus ja teistelt tootjatelt saadav info. Aktiivne on seminaridel-õppepäevadel osalemine ja konsulentide teenuste kasutamine. Oluliselt suureneb info hankimine interneti vahendusel.

Nõustamisteenuste nõudlus suureneb senise põhiliselt ühe nõustaja kasutamisel nõustamisteenuste kompleksuse suunas, kuid vähemal määral vajatakse ka kitsa eriala spetsialistide nõuandeid.

Nõustajatele esitatavad nõuded suurenevad ning vajalikuks peetakse nõustajate riiklikku atesteerimist võrdselt nii erialateadmiste, nõustamis- kui ka suhtlemisoskuste osas.

Nõustamisteenuste kasutamisel peaks põllumajandustootjate arvates säilima riigipoolne toetus ning selle tase peaks jääma praegusele tasemele.

Nõuandeteenuste edasisel korraldusel ja infoallikate valikul on oluline arvestada põllumajandustootmise intensiivistumist ja arengusuundi, mis esitavad nõuandeteenistusele senisest kõrgemad nõudmised. Nõuanne ja info peavad muutuma konkreetsemaks, kiiremini kättesaadavamaks, kompleksemaks ning informeeritus nendest peaks paranema. Nõuandeteenuste ja info pakkumine peaks lähtuma erinevate meetodite või kanalite otstarbekusest ja sobivusest erinevatele vajadustele esitatud nõudmiste täitmiseks.

Erinevate nõustamismeetodite ja infokanalite otstarbekus. Olenevalt tootjate erinevast info- ja nõuandevajadusest muutub olulisemaks infokanali või nõustamismeetodi valik.

Kiiremaks infokanaliks saab olema internet, mis samal ajal hakkab üha enam asendama ka trükitavate materjalide kasutamist. Interneti abil on soovitatav edastada kiiresti vajaminevat teavet ja laiemale tootjateringile pidevalt vajaminevaid nõuandeid (toetused, seadused, hinnad, turustuskanalid, turuproгноosid jms.)

Konsulentide ja ka erialatrükiste kasutamine jääb arvatavasti kitsama valdkonna erialaspetsialistide abi kasutatavate põllumajastootjate nõuandevajaduste rahuldamiseks, kus on vajalikud otsekontaktid nõustamisteenuse vajajaga või kes on konkreetse erialase teabe tarbijad.

Grupinõuanded ühendavad endas tihti teoreetilise ja praktilise nõuande ning nende laiem kasutegur on kontaktsest individuaalnõuandest suurem nende külastatavuse massilisuse tõttu. Grupinõuannete pakkumine peaks lähitulevikus suurenema ning nende korraldamisel tuleks arvestada põllumajandustootjatele sobivamaid aegu ja toimumiskohti (tootjate soovil maal, st. tootjatele lähemal). Aktiivsemalt peaksid grupinõuannete organiseerimisel tegutsema maakonnad.

Probleemidest, mis põllumajandustootjad oma arengut takistavate teguritena nimetasid, on mõned sellised, mille selgitamine ja täpsema info edastamine ning nõustamine aitaksid tootjal nendest kergemini üle saada. Ühtse temaatikana saaks paljusid probleeme lahendada ettevõtte juhtimist, äriplaanide koostamist ja turustamisküsimusi käsitlevate teemade koolituse abil.

Suuremateks põllumajandusettevõtete arengut takistavaks teguriteks nimetati madalaid hindu, finantsprobleeme ning seadusandluse puudulikkust ja teadmatust riigi põllumajanduspoliitikast. Info nappust ja teadmiste puudust takistavaks teguriks enamasti ei peeta (nimetas vaid kokku 5% vastanutest).

Ettepanekud nõustamisteenuste korralduse parandamiseks:

- infolevi parandamine nii nõuandeteenuste korralduse kui ka põllumajandustootjale vajaliku teabe kohta;
- nõustamisteenuste tegevusvaldkondade laienemine väiksema osatähtsusega põllumajanduslike ja ka alternatiivsete tegevusalade osas;
- seminaridel-õppepäevadel esitatavate teemade esituse kunkreetsust ja ettepanekute konstruktiivsust ning nende toimumist tootjale lähemal;
- teadusasutuste kaasamine nõuandeteenistusse.

Ettepanekud konsulendi töö parandamiseks:

- nõustajatel peaksid olema praktilised kogemused;
- vajalik on nõustaja kompleksne lähenemine probleemidele ja pidev enesetäiendus (uuega kursisolek);
- nõustaja vastutuse suurenemine nõustamistulemuse ees.